

Інформаційна довідка щодо удосконалення правового регулювання гендерного бюджетування в Україні*

***Анотація.** В інформаційній довідці розглянуто основні методи й інструменти гендерного бюджетування, що застосовуються у державах-учасницях Організації економічного співробітництва та розвитку. За результатами аналізу обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення обов'язковості подання гендерної бюджетної заяви в бюджетному процесі України, а також запровадження механізму подальшого звітування про результати застосування гендерно орієнтованого бюджетування.*

***Ключові слова:** гендерний мейнстримінг, гендерне бюджетування, гендерно орієнтований підхід, гендерна бюджетна заява, гендерна рівність.*

Вступ

Відповідно до статей 420 та 424 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони¹, сторони зобов'язуються співпрацювати у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, а також забезпечувати поступове наближення законодавства України до права та практики Європейського Союзу (далі – ЄС) у соціальній і трудовій політиці, включаючи питання недискримінації та гендерної рівності.

Право ЄС закріплює принцип гендерного мейнстримінгу як базовий. Відповідно до статті 8 Договору про функціонування ЄС у всіх своїх діях ЄС прагне усувати нерівності та сприяти рівності між жінками і чоловіками. Гендерний мейнстримінг передбачає інтеграцію гендерної складової у різні галузеві політики, а також забезпечення рівного представництва чоловіків і жінок у процесі прийняття рішень у відповідних сферах².

Стратегія гендерної рівності ЄС на 2026–2030 роки³ розглядає гендерну рівність не як окрему вузьку соціальну політику, а як наскрізний принцип, який має враховуватися в усіх сферах діяльності держави, зокрема у процесі планування, фінансування та оцінювання публічної політики.

Щодо гендерного бюджетування Європейська Комісія зазначає, що ефективно просування гендерної рівності потребує відповідних інституційних механізмів, і Європейська Комісія підтримуватиме розвиток спроможності органів влади держав-членів ЄС у сфері гендерного мейнстримінгу, у тому числі шляхом гендерного бюджетування. У документі наголошується, що майбутня багаторічна фінансова рамка ЄС на 2028–2034 роки⁴ має стати можливістю для посилення врахування гендерної рівності в бюджеті ЄС, зокрема через

---

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої (27.06.2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

² Що таке інтеграція гендерного підходу? Вебсайт EU NEIGHBOURSEAST. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/publications/shho-take-integracziya-gendernogo-pidhodu/>

³ Gender Equality Strategy 2026-2030. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52026DC0113&qid=1776075756540>

⁴ The 2028-2034 EU budget for a stronger Europe. Website of the European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/eu-budget-2028-2034_en

відстеження видатків, які сприяють досягненню цілей гендерної рівності, та використання показників, розподілених за гендером.

Звіт Європейської Комісії про гендерну рівність в ЄС за 2025 рік⁵ свідчить, що вже застосовується методологія вимірювання видатків програм бюджету ЄС, що сприяють гендерній рівності, у межах багаторічної фінансової рамки 2021–2027 років⁶. Кожне бюджетне втручання може отримувати відповідну гендерну оцінку залежно від того, чи є гендерна рівність основною, важливою, потенційною або несуттєвою метою такого втручання. За даними Звіту, у 2023 році 11 % бюджету ЄС (або 48 млрд євро) фактично були спрямовані на просування інструментів гендерної рівності, а ще 20 % бюджету – на інші інструменти, що сприяли її дотриманню.

В Україні у 2025 році гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі було закріплено в Бюджетному кодексі України (пункт 42 частини першої статті 2, пункт 6 частини першої статті 7, частини п'ята та десята статті 20)⁷. Однак норми бюджетного законодавства щодо гендерно орієнтованого підходу не відображають повною мірою його змісту. Отже, актуальність підготовки цієї інформаційної довідки зумовлена необхідністю виконання Україною зобов'язань у межах євроінтеграційного процесу, зокрема щодо впровадження принципу гендерного мейнстримінгу та наближення системи управління публічними фінансами до стандартів ЄС.

Основна частина

У державах-учасниках Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) використовуються різні методи та інструменти впровадження гендерно орієнтованого бюджетування (див. Рис. 1)⁸. Найпоширенішим методом є врахування гендерного аспекту у встановленні показників результативності та результативному бюджетуванні – цей підхід застосовують 12 держав-учасниць ОЕСР (52 %), що практикують гендерне бюджетування, зокрема: Австрія, Канада, Чилі, Франція, Ірландія, Ісландія, Республіка Корея, Литва, Мексика, Норвегія, Португалія та Туреччина. Попередню гендерну оцінку впливу бюджетних заходів готують в 11 державах (48 %), серед яких: Австрія, Канада, Чилі, Німеччина, Іспанія, Ірландія, Ісландія, Норвегія, Нова Зеландія, Португалія та Швеція. Гендерне маркування видатків застосовують 10 держав (43 %), зокрема: Бельгія, Канада, Чилі, Колумбія, Іспанія, Франція, Італія, Японія, Республіка Корея та Мексика. 10 держав (43 %) здійснюють подальшу гендерну оцінку впливу бюджетних заходів після їх реалізації. Оцінку гендерного впливу бюджету загалом застосовують 9 держав (39 %), розподільчу оцінку податкових і соціальних заходів за гендерною

---

⁵ 2025 report on gender equality in the EU. *Website of the European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en#gender-equality-strategy-2020-2025

⁶ Multiannual Financial Framework 2021-2027. *Website of the European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/publications/multiannual-financial-framework-2021-2027-commitments_en

⁷ Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

⁸ Gender Budgeting in OECD Countries. 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/gender-budgeting-in-oecd-countries-2023_647d546b-en.html

ознакою – 8 держав (35 %), врахування гендерного аспекту під час оцінювання або аудиту результативності – 7 держав (30 %).

Гендерний аспект у процесі визначення результатів діяльності

- вимоги, що передбачають системне включення цілей щодо досягнення гендерної рівності до структури бюджетного процесу, зокрема у межах програмно-цільового бюджетування або бюджетування, орієнтованого на конкретний результат

Оцінка гендерного впливу (попередня)

- оцінювання бюджетних заходів до їх включення до бюджету з метою визначення їх впливу на гендерну рівність

Гендерне бюджетне маркування

- ідентифікація та відстеження бюджетних заходів, пов'язаних із досягненням цілей гендерної рівності. Обсяг маркування може охоплювати як видатки, так і доходи бюджету, що мають прямий або опосередкований вплив на гендерну рівність, незалежно від того, чи є цей вплив позитивним або негативним

Бюджетування з урахуванням оцінки гендерної ефективності (ex-post)

- оцінювання результатів бюджетних програм після їх реалізації з погляду досягнення встановлених цілей у сфері гендерної рівності та відповідності фактичних результатів запланованим показникам

Оцінка впливу на гендерну рівність (ex-post)

- оцінювання бюджетних заходів після їх запровадження / виконання з метою визначення їх фактичного впливу на гендерну рівність з урахуванням очікуваних результатів (зокрема, цілей, визначених під час попередньої оцінки гендерного впливу)

Рис. 1. Методи та інструменти впровадження гендерно орієнтованого бюджетування.

За даними звіту «Гендерне бюджетування в країнах ОЕСР у 2023 році⁹», у 2018 році 52 % держав повідомляли про публікацію гендерної бюджетної заяви, тоді як у 2016 році така практика була зафіксована лише у двох державах. Формати подання інформації від держав-учасниць ОЕСР про гендерно орієнтоване бюджетування разом із проектом бюджетної документації за 2022 рік відображено у Табл. 2.

⁹ Gender Budgeting in OECD Countries 2023. *Website of the OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/gender-budgeting-in-oecd-countries-2023_647d546b-en.html

Таблиця 2

<i>Форма подання інформації</i>	<i>Частка держав ОЕСР</i>	<i>Держави</i>
Інформацію щодо гендерного бюджетування інтегровано в загальний опис бюджету	39 %	Австрія, Бельгія, Канада, Чилі, Фінляндія, Ісландія, Ізраїль, Литва, Швеція
Додаток до бюджету щодо гендерного бюджетування	26 %	Канада, Колумбія, Франція, Мексика, Португалія, Швеція
Окрема гендерна бюджетна заява	22 %	Австралія, Канада, Іспанія, Ізраїль, Республіка Корея
Окремий розділ в описі державного бюджету, присвячений гендерному бюджетуванню	17 %	Канада, Ізраїль, Мексика, Норвегія
Інформація щодо гендерного бюджетування не подається у річній бюджетній документації	17 %	Німеччина, Ірландія, Італія, Японія
Інший формат подання інформації	4 %	Нова Зеландія

Гендерна бюджетна заява (англ. Gender Budget Statement) – це документ, що подається разом із проектом бюджету та містить інформацію, релевантну для оцінки впливу бюджету на досягнення цілей гендерної рівності. Вона акумулює інформацію щодо гендерних цілей, заходів, показників і результатів бюджетної політики й забезпечує її подання у структурованому вигляді разом із проектом бюджету. Роль гендерної бюджетної заяви можуть виконувати й інші документи, що подаються разом із проектом державного бюджету.

У *Швеції* разом із щорічним законопроектом про бюджет публікується окремий додаток під назвою «Економічна гендерна рівність». Цей додаток є усталеним і ключовим елементом системи гендерно орієнтованого бюджетування та містить аналіз розподілу економічних ресурсів між жінками і чоловіками. У додатку здійснюється аналіз гендерних відмінностей у таких сферах, як освіта, зайнятість, заробітна плата, неоплачувана домашня праця, доходи від капіталу та наявний дохід, а також оцінюється вплив податкової системи й системи соціального страхування на гендерні розриви. Зазначений додаток публікується щорічно з 1988 року, а починаючи з 2003 року розміщується поряд із бюджетною декларацією з метою підкреслення його системного значення. Як складова урядового законопроекту про бюджет, цей додаток подається до парламенту та може враховуватися під час парламентського розгляду і обговорення бюджету.

У *Франції* окремий «Звіт про вплив бюджету держави на рівність між жінками і чоловіками» є обов'язковим додатком до проекту закону про бюджет та охоплює як видатки, так і доходи бюджету. Такий документ використовується у процесі парламентського розгляду бюджету та забезпечує оцінку впливу бюджетної політики на досягнення гендерної рівності.

Натомість у *Фінляндії* застосовується підхід інтеграції гендерної інформації безпосередньо у бюджетні документи, зокрема у текстові пояснення до проекту державного бюджету, які містять якісну оцінку гендерного впливу бюджетних рішень у розрізі окремих секторів.

У контексті постзаконодавчого контролю слід зазначити, що в деяких державах передбачено підготовку спеціального звіту про гендерне бюджетування (наприклад, із визначенням гендерних розривів, стратегій щодо подолання цих розривів та контрольованих цілей). Загалом підзвітність щодо гендерного бюджетування, як правило, зосереджена на звітуванні перед парламентом: 65 % держав-учасниць ОЕСР, які практикують гендерне бюджетування, регулярно звітують перед своїми законодавчими органами, а 30 % проводять парламентські слухання в комітетах з питань гендерного бюджетування. Нагляд за гендерним бюджетуванням здійснює Вищий орган фінансового контролю приблизно у чверті держав, тоді як незалежні фіскальні установи здійснюють нагляд у 13 % держав.

Висновки

У контексті європейської інтеграції України запровадження механізму обов'язкового подання гендерної бюджетної заяви є необхідним для виконання зобов'язань щодо впровадження гендерного мейнстрімінгу, передбаченого правом ЄС, а також для забезпечення належної прозорості, підзвітності й ефективності бюджетної політики. Зокрема, пропонується визначити гендерну бюджетну заяву в Бюджетному кодексі України як документ, що подається разом із проєктом закону про Державний бюджет України та містить узагальнену інформацію про вплив бюджетної політики на досягнення цілей гендерної рівності, гендерно чутливі цілі й показники бюджетних програм, а також заходи, спрямовані на подолання виявлених гендерних розривів. При цьому в питанні визначення форми гендерної бюджетної заяви можна орієнтуватися на досвід будь-якої з проаналізованих держав (Швеції, Франції, Фінляндії).

Також в Україні відсутня окрема законодавчо закріплена норма щодо оцінювання або моніторингу гендерно орієнтованого бюджетування, яка би передбачала підготовку спеціалізованих гендерних звітів та їх обов'язкове подання до Верховної Ради України. Отже, необхідність оцінювання результатів бюджетних програм після їх реалізації з погляду досягнення встановлених цілей у сфері гендерної рівності, на нашу думку, може бути закріплена у статті 58 Бюджетного кодексу України, що регулює питання складання та подання звіту про виконання Державного бюджету України до Верховної Ради України.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

При підготовці матеріалів було використано інформацію із бази ECPRD. Відповідні матеріали не призначені для використання у власних наукових дослідженнях.